

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku III

Pablo,

vypiv tři čtvrtě lahve mendozského – tinto! – jako bych si červený baret nasadil na hlavu, řečeno s básníkem. A vyrazil *kortázarovat* ulicemi a k řece, k té hlinovaté vodě, co se už zanedlouho vleje do oceánu a oceán do ní. Trochu slaná, trochu sladký. Zelené vrbičky a takové vlnobítí! Tu bukinisti vystavují lákavé hřbety, tu kavárníci obřadně spouštějí prastaré přístroje prskající páru, tu tlustí kocouři podřimují na recoletských hrobkách slavných *porteños*. Tu odvahu mít – vydat se jako kdysi oni na velký špacír, za nový práh. A třeba ve vražedném Chacu vysázet bavlník. Naředit slovanskou krev cesmínou, co probouzí dobré síly. Maté.

Kdybych to uměl, Pablo, napsal bych román nebo namaloval obraz, Piják maté by se jmenoval. Ten nejobyčejnější příběh by to byl: starý muž na zápraží venkovského stavení, kam se vejdou parníky a vlaky, oceány, pouště, královský vinohrad, báně kostelů i pec na chleba... Kaktus kandelábr a výhled na barevnou hradbu pohoří.

Andy! Vysoko pod sluncem hledal jsem život, kamenem hrál na kámen, petrofon zvonil a duněl, drolil se a uštěpoval, až se z hory vylíhl šnek. Představ si – ty miliony let a kus skály, kterou kdysi proudila horká krev. Když pak tři tisíce metrů nad hladinou vlezeš do sirné lázně a necháš se lechtat smradlavými bublinami, je ti hej a hříšně pomyslíš i na to, že nemusí být zlé stát se amonitem. Třeba pro radost dětí, co si tě vydlobnou z balvanu. Teplý vítr čechrá kondorům křídla, v ledovci to vrže, jak se hora protahuje a roste.

Pablo, víš, chtěl bych vědět, proč pořád platí Nerudovo české: *Kdykoli jsem se z ciziny do vlasti vracel a přibližoval se k matičce Praze, bylo mi vždy nesmírně krušno u srdce – jako bych měl odvrhnout všechnu příjemnost života a vkročit do černého, kalného moře, jako bych opouštěl okruh volného myšlení a vstupoval do kruhů násilně zkřivených, kde každé slovo lež, každý pohled úmyslná urážka.*

Řekl bys: příznivé větry, a on přitom stačí jen dobrý vzduch! Vivir! Contar!?

Posílám závěj pozdravů.

René

(Buenos Aires, La Plata, březen 2004)

Obsah:

úvodník

René Kočík: Letní dopis na zimní
Bystřičku III__2

poezie

Petr Motýl: *** __8_9

Jakub Grombřík: *** __15

Tomáš T. Kús: *** __24

próza

Peter Getting: Zimná samota__4_6

Petr Hruška: Šábés__6_7

Jan Pavel: Otec a syn__10_11

překlad

Mieczysław Wojtasik: *** __20_21

comics

Michal Jareš: __16_17

z archivu

Ferda Žilinský:__18_19

rozhovor

Dalibor Malina: Rozhovor s divadelním
režisérem J. A. Pitínským__20_23

jen tak

Jakub Chrobák: __22_23

recenze

Dalibor Malina: Návrat malíře Vladimíra
Fuky přes Valašsko__24_25

Jan Jílek: Nomen omen__26_29

Mojmír Trávníček: Poslední
dopis__29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 33, ročník IX.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor
Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E
13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>

ZIMNÁ SAMOTA

Peter Getting

Bola to dlhá zima. — A už na jej začiatku, po tom, čo sa jej v krátkom čase prihodilo viacero nepríjemností, ktoré jej však nemal kto dosvedčiť, prišla Larisia na to, že by na svoje večerné prechádzky mestom nemala chodiť sama. Či to už bolo dajaké slovné, či iné obťažovanie, či ešte ďalšie nepríjemnosti, iba tušené od postáv v priľahlých uličkách, z ktorých bolo v šere vidieť len tmavé uhýbavé siluety, mohlo ísť napokon aj o obyčajné ošplechnutie automobilom, priebeh celej veci mal podobný scenár: keď sa ocitla tvárou v tvár pomysleniu, že onú záležitosť v úmysle potrestať či aspoň pokarhať vinníka zahlási, narazila zakaždým na obavu, že jej žiadosť zostane nevypočutá, neprijatá, odmietnutá. Žiadne ochranné spreje ani čísla tiesňových liniek by jej v tom nepomohli. Zadovážila si teda to, čoho neprítomnosť tak dôrazne v tých okamihoch pociťovala — zadovážila si svedka. Mohla to tak pokojne nazvať. Svedka. Veď nič iné, ako ešte jeden pár očí, ešte jeden pár uší, ktorý prípadne niekedy v budúcnosti dosvedčí to, čo povie, nepotrebovala. Práve na tom totiž zakaždým — lebo nezostalo len pri pomyslení, neskôr došlo aj na činy — zakaždým jej snaha dovolať sa spravodlivosti stroskotala; na tom, že nemala po svojom boku nikoho, o kom by si mohla byť celkom istá, že bude nielen správdzať každý jej krok, ale že predovšetkým neskôr na príslušných miestach podoprie jej slová súhlasom.

Dovtedy chodila Larisia vždy sama. Odvtedy začali chodiť Larisie dve. Odvtedy chodili spolu.

Svoj nápad považovala za vydarený. Druhá Larisia nikdy nehovorila viac, než bolo treba, a odpovedala len vtedy, keď jej bola položená otázka. Druhá Larisia chodievala vedľa prvej Larisie a podobali sa na seba ako dvojčky. Občas zašli do galérie alebo len tak k starému cintorínu a šli povedľa jeho vysokých múrov, počúvali vietor zachytený v korunách stromov. Druhá Larisia bol prosto dobrý svedok.

Prvé nedorozumenie nastalo vtedy, keď raz chcela oklamať samu seba. Znie to trochu hlúpo, povedať, že klamala samu seba, zväčša šlo predsa iba o pletky; pri tej príleži-

tosti však postrehla, že to robí častejšie, ako sa nazdávala. Napríklad pri tom peknom kostýme v obchodnom dome. Bol to posledný kus. Celý čas sa presviedčala, že tých niekoľko centimetrov v páse, čo jej chýbalo, nazbiera prv než skončí zima; až vtedy si kostým predsa oblečie, bol to totiž jarný kostým; neváhajúc preto, kúpila si ho; no druhá Larisia nezabudla vtedy sucho podotknúť, čo si o tom myslí ona, a ešte to úsečne zhrnúť svojím krátkym „Nie.“ — A prvá Larisia vedela, že je to pravda. Nikdy doposiaľ sa jej to nepodarilo, nech sa o to akokoľvek úpenlivo pokúšala, nikdy tých nedosiahnuteľných, inokedy tak ničotných osem centimetrov nezíska, na takúto, či inú významnejšiu zmenu mala už aj priveľa rokov — prečo by sa jej to vlastne malo podariť práve teraz? Bola vždy taká chudučká... I v pleciach bola taká úzka, útlučká ako dievčatko, plecيا akoby ani nemala. A tiež ju zbolelo, že ten kostým zostane visieť v skrini daromne. Bol to pekný kostým s norkou ako doplnkom.

Alebo keď pri náhodnom stretnutí so starou známou odpovedala na pozvanie na návštevu Isto, a druhá Larisia to opravila na Možno; a keď v časopiseckých testoch zakrúžkovala pri nepríjemných otázkach Možno, druhá Larisia to zasa prepísala na Isto. Strpčovalo jej to život. Keď stála pred zrkadlom a naklonila sa bližšie, hneď sa tam vynoril tieň Larisie č. 2. Namiesto slov „Veď život ešte nekončí...“ si začala druhá Larisia pri známom šlágrí z rádia pospevovať „Práve teraz je na konci... práve teraz na konci...“, a ako pomätená víla sa s rozpaženými rukami premávala izbami. Keď sa vyspala s Frederikom, povedala jej, že sa nemusela tak pretvarovať, výkriky, stony, zastieranie odporu k ejakulátu a pachu potu a aj čomusi strašne cudziemu, čo sa nezmyje pod sprchou. Vždy, keď druhá Larisia vyslovila svoje strohé „Nie“ a svoje „Nikdy“, bolo to, akoby sa jej dotkla ľadová dlaň.

A toto boli len prvé nedorozumenia. Za nimi ich nasledovalo viac, stále, stále viac, priveľa nedorozumení na vyrovnaný vzťah; a ako sa prvej Larisii videlo, druhá Larisia z týchto zvád nevyšla napokon nikdy ako porazená. Časom sa to ešte zhoršilo.

Keď sa teda druhej Larisie zbavila — bolo to v noci, v tme, spravila to v jej vlastnej posteli, vankúšom, nikto nič nepočul —, tro-

cha sa jej uľavilo. Ešte tej noci odniesla telo na kraj lesíka, kde ho už ďalšie ráno prikryl nový čistobiely sneh. O deň neskôr si odrazu na niečo spomenula, kostým mlčky zvesila z vešiaka, vrátila sa tam, opatrne odhrabala sneh, kostýmom odela nahé biele telo (čo nešlo ľahko, stuhnuté údy sa vzpierali pohybom) a potom na tú nevzhľadnú kôpku pred sebou znova navrášila sneh. Keď s tým skončila, odchádzajúc si všimla, že sa jej nepodarilo upraviť všetko tak, ako bolo predtým, skrehnutými rukami nahrnula akosi priveľa snehu, to miesto vyzeralo teraz ako hrob.

(1999)

Peter Getting (1975) – publicista na voľné noze (redaktor Žilinských novín). Publikuje recenzie a vlastné práce (RAK, Romboid, Dotyky, Knižná revue a Psí víno. V roce 2003 získal v súťaži Jašíkove Kysuce povídkou „Epizóda so zlým koncom, stredom, začiatkom“ prvú cenu.

PETR HRUŠKA

ŠÁBES

Za čtvrté: „*Pamatuj na den odpočinku, abys jej světil.*“ Ale kdy jsme si naposled odpočinuli; skutečně odpočinuli... Ve svém střehu a odhodlání získat pro život zakázku, která by mu dodala důstojnou soběstačnost a konečně smysl. Tak strašně unaveni svíráme opěradla večerních židlí rukama s bílými klouby, předklonění jako v hádce nebo ve větru namáháme oči a hlavu a srdce v očekávání věcí příštích. Tak unaveni a ohroženi svíráme svá pověření a svá práva. A i v noci – ta hrozná práce snů, jsou-li to vůbec ještě sny, takové ty horečné chvaty, s nimiž se snažíme zavázat stále se zašmodrchávající tkaničky bot nebo dát do kabely několik posledních, zoufale se rozutíkávajících věcí.

Dnes bude šábés, svátek oblečení. Vezmi si ty šaty, které tolik připomínají botanické zahrady v Kew, kde jsme nikdy nebyli. Nebudu se dívat, až si je budeš zkoušet, natočená profilem k největšímu zrcadlu v domě.

Bude šábés, svátek světla. Sobotní lampy visí nad námi. Nechej je hořet i dopoledne, pro lehké trnutí z toho plýtvání.

Bude šábés, židovský svátek daných věcí. Zapovídá se obdělávání půdy, stavba domů, práce ve dřevě i v kovech, přenášení břemen. Polož zavazadla, neboť i cestování se zapovídá. Zůstanem prostě tady. Zapovídá se psaní... Vše, co by vedlo k vytváření nových věcí, se dnes zapovídá.

Neboť dalších věcí netřeba. Svět je již hotov – jenom jsme si toho dosud nestačili všimnout, pro samé svírání zakázek a pověření a práva. Vše potřebné a krásné by tady někde již mělo být, k nalezení ve vratkých domech, slovech, odrazech vodní hladiny. Všechno už je. A v tomhle skutečném spočinutí nechej položit mé ruce na své, protože bude šábés a i rozdělování ohně se zapovídá.

V KUCHYNI

Vjeli bychom do tmy
žluté větve nesázených javorů
sahaly by hrabivě
po autu
Někde na kraji
byla by tam počmáraná kaple
ale nemusela by být
ani ten vyhozený plech deště
nemuselo by tam být nic
Vystoupili bychom
stáli vedle sebe
zase tak bezradně a pevně
ve svetrech a ve světlech
nádherný kouř od úst
Teprve pak
bych sešel dolů
přeptat se na cestu

Petr Hruška (1964) – narozen v Ostravě. Vydal básnické sbírky *Obývací nepokoje* (1995), *Měsíce* (1998), *Vždycky se ty dveře zavíraly* (2002).

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>

PETR MOTÝL

DOPIS

v zavíraných dveřích uvízne lískový ořech
oči se polekají
a jejich mokřý popel potrhá dopis
právě vytažený ze schránky

průsvitka vrby za oknem
stříbrné světlo ve kterém už neumíš lhát

DÍVČÍ HRADY

v ranním slunci chřestí kosi v listí

pruhy mlhy: žaluzie před strání
ve které se otevře bukové okno

oblý jinovatkou pokrytý křemen
na žulovém mezníku
tubus metra za údolím
spíná dvě šedá těla sídliště

šípky spadaná jablka
hnilobná vůně poznání ve zkřehlém sadu

ZTRACENÉ KLÁVESY

známky z obálky se pokládají na stůl
cizozemské princezny obroubené
paličkovanými krajkami

vůz se senem kolébá vandráky
jitrnice koláče a skříňka války za kopcem

elektrické piano které zůstalo na zastávce
zní v kousku právě vyfouknutého skla:
klub Modrá šipka zakreslený rozpíjejícími se
písmeny
do sešitu Jilské ulice mokré do Vánoc

KAŠTANY

vítr posunuje po rybníku
do loďky stočený list

kaštany se nahýbají přes zábradlí
těla přes vůni noci

ZÁŘÍ

dokážeš vidět dovnitř věcí: hned
ale zůstává ti po nich jen prázdná dlaň
která spí s kým se jí zamane

díváš se co dělají jiní
s tím co už dávno víš
líná v kosatcích

a chladná nehybná
tak jako černé jezero s rašelinou pod šaty
pod jehož hladinou spatříš půl štěstí
a půl mrtvé ryby: na průhledný papír
vybledlé

POZPÁTKU

křídla kavky jsou v oku
mokrý sníh v peřinách

dveře maringotky se zhoupnou ve větru
zatřpytí se

sen

POKLAD

poklad který hledáš leží doma
v almaře se kterou spí prach
a pavouk souká její nit

tiše
otevři dvířka
ani nedýchej

Petr Motýl (1964) – básník (např. sb. *Šílený Fridrich*), vydavatel časopisů (např. *Modrý květ*), organizátor literárních večerů.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

JAN PAVEL

Otec a syn

I.

Otec ponese v náručí dítě. Hrdě s ním bude kráčet ospalou krajinou. Půjde zdánlivě klidným a vyrovnaným krokem. Smířeně a s pýchou pohlédne na dítě zamilovanými očima, které se i přese všechno láskyplně usmějí. Z peřinek se sem tam ozve krátké pobreknutí, ale jinak nic. Žádný vytrvalý pláč osiřelého dítěte.

II.

Dvě postavy na holé pláni. Větší půjde těžkopádným krokem unaveného muže a menší bude vedle ní cupítat drobnými krůčky mláděte. Jen dvě postavy v celém okolí, které pohltnou tíživé ticho. Půjdou vedle sebe mlčky, protože už budou dlouhou dobu na cestě.

III.

Otec a syn. Půjdou dál a dál, až se před nimi otevře nekonečně bílá pláň.

„Tak a co teď?“ zeptá se syn. „A co potom?“

„Půjdeme asi dál a dál,“ odpoví otec.

A syn vezme po chvíli váhajícího otce za ruku a udělá rozhodný krok. Ve sněhu se objeví první stopa.

IV.

Jakmile otec a syn zastaví uprostřed nekonečně bílé pláně, syn se podívá na otce a povídá:

„Je mi zima.“

„Já vím,“ řekne otec smutně a naposledy se podívá na stopy za nimi. „Tudy cesta nikdy nevedla.“

„Já vím,“ prohlásí syn, aniž by se naposledy podíval na stopy za nimi. „Za chvíli začne sněžit.“

Za chvíli začne sněžit.

V.

Padne facka. Do okolního ticha se řezavě zakousne ostrý pláč. Syn schová tvář do dlaní. Jeho bolest bude palčivá a zahnízdí se hluboko uvnitř. Pocítí vztek a zároveň strach, protože nebude vědět, jestli ještě někdy nalezne tolik síly, aby se podíval otci zpříma do očí. Zamračená postava vedle syna se najednou otočí, aby jí nebylo vidět do tváře a utře si oči do rukávu promrzlého kabátu.

VI.

Mám žízeň, pomyslí si otec.

Mám hlad, napadne syna.

Ale nahlas nic neřeknou. Budou se bát. Budou se bát přiznat jakoukoli slabost. Budou se bát přiznat jakoukoli slabost, která by je mohla ještě více odcizit. Ale oba v tu chvíli pochopí, že mají přeci jen něco společného.

VII.

Dvě postavy tiše stojí. Před nimi cosi bílého téměř splývá s plání. Měkká hebkost z toho vyzařuje a hladí po těle i duši. Otec i syn na to chvíli hledí. Otec trochu nešťastně. A syn skrze svoji dětskou naivitu začne věřit, že už nebude s otcem tolik sám.

VIII.

Otec ponese v náručí dítě. Hrdě a vzpřímeně bude kráčet ospalou krajinou. Půjde zdánlivě klidným a vyrovnaným krokem. S pýchou pohledne na dítě zamilovanými očima, které se láskyplně usmějí. Z peřinek se sem tam ozve krátké pobreknutí, ale jinak nic. Žádný vytrvalý pláč osiřelého dítěte. Zato staršímu synovi bude nějak do pláče.

IX.

Otec i oba synové půjdou dál a dál, až se před nimi otevře nekonečně bílá pláň.

„Co nás tam asi čeká?“ zeptá se mladší syn.

„Nevím,“ řekne starší.

„Však uvidíme,“ pronese otec, vezme syny za ruce a rychle udělá první krok.

Upocenou krajinou

křik havranů nahání hrůzu

dětem a

přitom je tak málo času

A přitom je tak málo

dětem

Zčernalé bobule bezu

se naklánějí k zemi

Třepotá se tíseň

na stožáru

k nebi

**SÁM JSEM PŘECE OCHOTNÍK!
SÁM JSEM KNIHOVNÍK, NYNÍ
TAKŘÍKAJÍC REŽISÉR
NA POSTUPU!**

**(Rozhovor s divadelním režisérem
J. A. Pitínským)**

Jan Antonín Pitínský je originální umělec a pozoruhodný člověk. Všechno dělá se zaujetím a je to vidět na něm, i na tom, co dělá. Zaujetí je přítomno v tom, jak hovoří, jak poslouchá, jak si prohlíží a vybírá knížky. A u této činnosti jsme se poznali. Spíše on poznal mne, protože já jsem ho znal už dávno předtím. Pak jsem se mu, řečeno upřímně, vnutil a poprosil ho o pár odpovědí pro Texty. Poslal jsem mu otázky a on mi brzy odpověděl. Po jejich přečtení jsem si uvědomil, že divadelníkem, ale v tom horším slova smyslu, jsem já. Vystavěl jsem svými otázkami nějakou podivnou scénu, trochu umělou, která by přinejlepším mohla patřit k jiné hře. Naštěstí to, co se v kulisách děje, je živé a zajímavé. Nechal jsem proto všechno tak.

V několika předešlých číslech Textů se v rozhovorech představily významné osobnosti: Jan Čulík, vydavatel Britských listů, filozof Václav Bělohorský, režisér Radovan Lipus, a mohli bychom uvádět osobnosti další. U všech měla a má v jejich životech velký význam literatura. I když se jí třeba profesně nevěnují, ovlivnila a ovlivňuje jejich vnímání světa, hloubku prožitků, vybízí je k cestám do oblastí, které by bez ní možná ani objeveny nebyly. Ve vašem životě knížky svou roli sehrály i profesně. Jakou roli v něm a ve vaší divadelní praxi hraje literatura dnes? A co vás zaujalo ze současné české literární tvorby?

Současnou literaturu víceméně sleduji pravidelně, skrze Tvar, skrze pravidelnou účast svou v knihkupectvích, skrze své kamarády v brněnských nakladatelstvích...Můj zájem je ohnivý víceméně, strašlivý, poutající a všeobjímající, protože to mám velmi rád, a taky jistě i hltavý, abych nezapomněl na dobré slovo vyjadřující můj vztah...Kdysi měl jsem takovou trojčtyřčlenku, vždy jsem odpovídal na podobnou otázku slovy: Micka, Kahuda, Koťátko, a trošku předskokanem byl Kremlička Vít... teď už ale je to trošku jiné, v poslední době jsem si zamiloval poslední sbírku Pavla Petra a chvílky z knihy Rudčenkové Noci, noci kupř. Vždy se v těch výčtech rozhorlím, že si nevzpomenu na další zážitky a vždy se mi ty výčty protíví v tom, jak mne láká právě jen vypočítávání krásných věcí, ale jsem na to příliš zbrklý...Nu, jsem tedy rád, že jsem řekl aspoň něco.

Literatura nemá jen svou reprezentativní tvář, iniciativně a ochotně, někdy až únavně a jednotvárně zaznamenávanou rozmanitými médii. Děje se i v „nižších patrech“. Svědčí o tom například naše Texty. Jak se na toto dění díváte a co může literatuře dnes, kdy to, co není mediálně reflektováno, jako by nebylo, přinést?

Jakápak, prosím vás, „nižší patra“? Božičku, jakápak ovšem, jak pravíte, „nižší patra“? To já vůbec, pranic ale, neuznávám. Já většinou vykouzlit jsem nejhezčí věci právě z těchto „pater“, viz. oddíl ve Zvuku, jak jsou tam ty záznamy lidí z venkova, z dob byvších...Vždyť toto má člověk nejradši, ty listy gymnazijní, listy spolku přátel, regionální tisky, jednodeničky paní Vikingové... Nebo „Šlépěje“ - totě právě „nižší patra“, ne?

V posledních letech se zdá, že zájem o divadlo roste. S tím kontrastuje fakt, o kterém se hodně mluví, že chybí původní dramatická tvorba. Dramatiky jako by zastupovali režiséři. Pohybují se více či méně suverénně v osvědčených dramatických předlohách, akcentují při úpravě textu a při inscenování tu či onu jejich významovou rovinu a to někdy až natolik, že původní text se ztrácí za osobností inscenátorů a jako by měl funkci jenom motivační, inspirativní. Režisér znásobuje svou roli tvůrce, vážný partner v dialogu s potřebnou autoritou, autor, jako by odcházel. Je tato situace normální?

To se právě teď vyjasňuje, ono to už přichází, protože autorů je požehnaně, a dobrých autorů... Teď se najednou inscenují současné zahraniční texty, nejvíc asi Irové, Maďaři, Angličani... Diváci nebyli na to zvyklí, brali to jako nějaké výstřelky, měli k současnému textu nedůvěru, ale to je naštěstí pryč, přece i v Národním divadle - kdysi věc nebývalá - teď taková dramatika převažuje... K těm českým též se za chvíli dojde. Problém vidím v takové dosti kuriosní věci - totiž že se nehrají hry autorů generace ne tak dávné, totiž nikde se nedávají Topol, nikde Uhde, Steigerwald, nikde Máša, nikde Karvaš, málo Smočka, autorů teď zralých, teď jaksi klasických... Tak asi lidi mate, když nehraje se klasika, tak není dobré chodit na mladé. No a to se za chvíli změní.

Patříte k režisérům, kteří spontánně vyvolávají pozornost diváků a kritiky originalitou inscenačních postupů, otevřeností výkladu dramatického textu a bohatstvím asociací, které v jeho jevištní interpretaci uplatňujete. Nyní, kdy tento rozhovor vedeme, se připravujete na inscenování Stroupežnického Našich furiantů v Národním

divadle v Praze. Ovlivňují vaše inscenační záměry v Národním divadle i jiné okolnosti než čistě divadelní? Mám na mysli hlavně ty, které souvisejí se symbolikou Zlaté kapličky a přecitlivělostí části divácké obce a kritiků na to, co a jak se v ní hraje? Nebo k práci přistupujete stejně nespoutaně jako třeba ve Zlíně nebo v Uherském Hradišti?

Ano, snažím se, jak pravíte, býti nespoutaný kdekoliv, ale je pravdou, že v Národním je to o něco těžší, pravděpodobně vinou samotných režisérů, že nesamozřejmě vplouvají do nesamozřejmého prostředí, nejistí, příliš připravení, příliš snaživí, nelehkonozí... (To o sobě nyní mluvím, to já jsem trapně připraven, to já jen jsem tak trapně snaživcem...) Ale práce nakonec je to stejně těžká jako kdekoliv jinde, čili kdekoliv jinde je to stejně tak těžké jako v tom Národním, v té kapličce.

Vsetínské Divadlo v Lidovém domě uvedlo nedávno vaši hru z r.1988 Matka. Jak se vám ve Vsetíně líbilo? A jak se díváte na práci těch, které jsme zvyklí označovat za tzv.divadelní ochotníky? K základní motivaci někdejších ochotníků, tj seberalizaci a chuti zprostředkovávat kulturní hodnoty mimo velká městská centra, v čemž bylo mnoho obrozeneckého, teď zřetelně přibylo něco navíc, co obohacuje dramatické umění obecně a spojuje „amatéry“ s profesionálním divadlem mnohem podstatněji než dřív. Cítíte pozici tohoto typu divadla podobně? Pokud ano, čím je způsobena tato změna?

Sám jsem přece ochotník! Sám jsem knihovník, nyní takřkajíc režisér na postupu, vysloužilý divadelních již dávno fošen! Vše vskutku pořádné, myslím, zrodilo se na jevištích ochotnických, od Peška, Marvana, Hrušínských až po chlapce z divadla Beruška třeba. Co k tomu více říci? Tam teprve jsou slyšet ta malá tempa, neslyšitelná nikdy, a přece drobná, skutečná tempa něčeho skutečně původního, něčeho skutečně konajícího, konavého, dělného, nic a ještě méně okázalého, vroucího.

Otázky J. A. Pitínskému položil Dalibor Malina

Jan Antonín Pitínský (1955) – divadelní režisér, dramatik, autor, působí na českých a slovenských divadelních scénách. Je znám originalitou inscenačních postupů, nekonvenčností přístupu k dramatickému textu, který rozvíjí s vysokou mírou fantazie a osobité stylizace. Na scénu uvedl mj.hry Demla,Durycha, Dostojevského, Kafky, Reyneka, Máchy, Toolea či Manna.

JAKUB GROMBÍŘ

Pro Michaelu

Tak už se nedá nic dělat
než odejít středem
a jen v hlavě si podržet
bradavky tvé jak hrozny Guzal kara
a tvoje oči jak prvohorní moře
vždyť co jsem ti mohl nabídnout
než svoji démantovou vrtací korunku
lesklou jak led v lužních lesích
teď už vím
nadbíhal jsem ti vždycky do ofsajdu
a byl jsem přítom trapný
jak vtip od Ceplechy.

Přerovské nádraží, 18.6. 2003

Vlak má samozřejmě
půlhodinové zpoždění
ranní slunce vysušuje
rosu na asfaltu
perón je zaplněn dívkami
se štíhlýma opálenýma nohama
nechtě naslouchám rozhovoru
dvou stařenek
na druhém konci vagónu
"To budó močové cesty – a byly!"
zazní vítězoslavně.

Zátiší s whiskasem

Zploštělost kočičích boků
a špička ocasu se chvěje
nad opěradlem pohovky
u okna poslouchám
malátné tóny Maláta
z hudební školy naproti
a vychutnávám vůni pustorylu
zmítám se v tom všem
jak igelitový pytlík
zachycený na větvi
už dlouho jsem pořádně nespal
potřebuji si v sobě udělat
železnou neděli.

Jakub Grombříř (1974) – absolvent FF UP v Olomouci. Žije v Bzenci. Básně, povídky, recenze, paměti a jiné texty publikuje ve Tvaru, Aluzi, Textech, Jihovýchodní poště, Hostu, Welesu.

...PRAVĚ JSEM SE DOSTAL DO EVROPY
ALE ANI NEVÍM JAK... JMENUJÍ SE
UMBERTO E. A MOŽNĚ MĚ ZNÁTE
JAKO AUTORA KNIHY „STAV ZNAKU
A STYLEMA...“

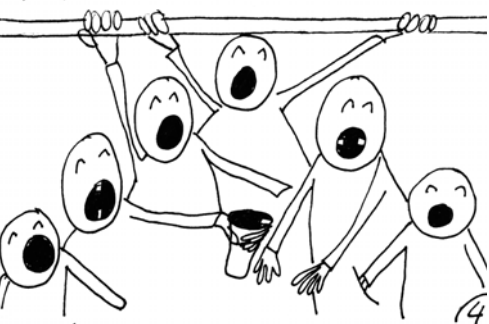
DNES SE PROJEDEME EVROPSKÝM
AUTOBUSEM A UKÁŽEME SI, JAK
NAŠ VYZBROJILA EVROPSKÁ LITERATURA
K UŽIVENÍ A SNADNĚMU
VÝDĚLKU...

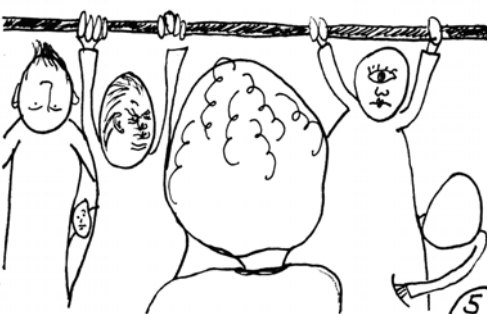
POŘIĎTE SI HROMADU DĚTÍ A PAK JE
PRODAVEJTE V DOBĚ HLADOMORU,
JAK TO RADÍ JONATHAN SWIFT...

BRÉMŠTÍ MUZIKANTI BRATRŮ GRIMMŮ
- TO JE VÍTANÉ ZPESTŘENÍ V
KAŽDÉ CHVÍLI, CHCE TO ALE
PRÁCI V TÝMU...

...DÁ SE VSADIT I NA VLASTNÍ
TĚLESNÁ POSTIŽENÍ - VIZ
HUGŮV ZVONÍK OD MATKY BOŽÍ
NEBO FÈVALŮV HRBAČ...

JE ALE JASNÉ, ŽE NEJJISTĚJŠÍ
TO VŽDY MĚL DICKENSŮV
OLIVER TWIST... TEDY... VŽDY
TAKE' NE...

POKAZOVÁNÍ V
PŘÍSTĚ... 6

ZAPOMENUTÝ FERDA ŽILINSKÝ

Téměř každé město či vesnice mělo nebo dosud má nějakého svého písmáka. S Valašským Meziříčím se pojí jméno roztomilého podivína Františka Smočka, jehož opera omnia vyšla před několika lety. Na Ferdu Žilavského alias Damaše Mráze (1877-1964) z Krhové se už pozapomnělo. Domnívám se, že neprávem. Rozsahem i kvalitou totiž jeho dílo Smočkovy jurodivé texty nepochybně předčí. Následující povídka je převzata ze strojopisu knihy Staré pověsti a historky z Valašska, pořízeného autorovými dcerami. „Pověsti“ byly podle údajů v pozůstatosti vydány knižně v roce 1937. (mo)

„Tři dni dělať, tři dni piť, to mňa musí vyživit’!“

Neboščík starý Cajsperů z Krhovéj od Valašského Meziříča měli svoje zvláštní pořekadlo, čili heslo, podla kerého sa celý život. To znělo:

„Tři dni dělať, tři dni piť,
to mňa musí vyživit’.“

A že sa jim to pořekadlo líbilo a velice zamlúvalo, tož si ho pocestě, jidáci do huti, lebo z huti, pořád pod nosem pobrukovali, neměli-li nikoho s kým by klábosili. A že to heslo, jak svaté evandélium zachovávali, bylo to na nich zdaleka viditelné. Oči jim svítily jak kočičí a nos tak pěkně červeňál, jak fijalky na lúce. Chasníci z Krhovéj složili proto o nich pěsničku:

„Ten pan Cajsper, to je pán,
on si šňupne dy chce sám,
naleje si gořalky a nacpe si do fajky,
práce má vždy nadbytek, pije jako dobytek,
až od teho súžení nos sa jemu růmění.“

Ta pěsnička strýca neroztočila, z téj si nic nedělali, ačkolvěk jím jú ogaři co chvíla za ušima helekali, a to největěj tedová, dyž strýc trknutí sa popletali z huti z práce domů. Zato ale, dyž sa jednúc neboščík starý Voda opovážil na cestě do očí jim tvrdit, že gořalka je zdraví lidskému škodlivá, tož sa tak dožhrali, že rozdávili hubu jak vrata a tak sa naňho rozškřekli, že sa to rozléhalo po celej dědině:

„A ty jeden pletikošu, co ty móžeš o gořalce plkotať, dyž ničemu nerozumíš a ani nevíš jaká gořalka je. Aby si věděl, ty očgune, já mám s gořalků svoje zkušenosti a dyby né ní byl by už dávno pod zeleným drnem. Ale gořalka ně život zachránila, rozumíš, ty nezkušené a jak štok hlúpe tululum!“

Tak hubačili strýc do uší starému Vodovi a ten nevěděl, co by na to měl odpovědět, a proto edem gébil na strýca s otevřenú hubú. A šak ani nemoh nic na to říct, lebo věděl, že je pravdivé to strýcovo povědání.

Bylo to věcėj jak před deseti rokama, dyž strýc Cajspérú dostali skřípku, z kerėj sa postupem času vylehla těžká, životu nebezpečná choroba. Dochtor, co strýca tedová navštěvoval a léčil, nařídil Cajspérce, že nesmí nemocnému dávat žádné nápoje, obsahující alkohol, obzvláště ne gořalku, chce-li totiž, aby nemocný zasėj vyzdravěl.

„Tož, baže chcu,“ honem ujišťovala tetka dochtora, a proto jeho nařízení doslovně zachovávala a pacientovi žádné gořalky dať nechcéla, ačkolvěk ten o ňú pořád žgamrál a prosíl. Nemoc sa však pořád horšila, až dosáhla takého stupňa, že každý na první pohled poznál, že nemocný je už v posledním tažeňú. A byla vám hrůzna na strýca pohlédnúť, jak byli chudí a vyzíblí, no opravdu už edem samá kost a koža. Už ani mlúvi nemohli, edem pořád šeptali:

„Ach, Bože, rozbože, dajtě ně téj gořalečky, dajte aspoň krapenečku, aspoň belinečku, co by ně trošku jazyk ovlažil, lebo ňa to v hubě, v krku a všade šeredně a hrozně pálí, že sa ně zdá, že už zhořím.“

Tak prosili strýc pořád tetku a ta zasėj tú jeho prosbu vyřídila dochtorovi a ptala se ho, lesti móže nemocnému téj gořalky dať. A dochtor, dyž sa na pacienta podíval, odpověděl:

„Nu, dejte mu té gořalky, kdy tak po ní touží, stejně mu není pomoci, tak ať si tedy ještě na svém milovaném nápoji naposledy pochutná.“

Dala tedy Cajspérka Cajspérovi gořalky a Cajspér sa s chuti napíl, dala mu podruhėj a Cajspér dúlil a dúlil, až oči vyvaloval, dala mu potřetí a Cajspér píl a píl a pořád píl až nemoc polevila a Cajspér začal jest a potem už sílil a jed a píl až načisto vyzdravíl.

Tak zachránila gořalka život Cajspérovi, a proto si jí Cajspér vážil, proto jí byl celý život vděčný a nikdy roznikdy nic zlého na ňú dopustit nedál.

MIECZYŚLAW WOJTASIK

Nevím

Přál bych si abyste se všichni
našli v mých básních
beznohý stařec z tunelu u nádraží
dívenka průzračná jako tekutina
vyrýpávající z mřížky chodníku
padesátník dne
svalovec olověného přísvitu
a nadějí naplněná žena
která mě vzala za nedopalek cigarety
nakonec – sám nedopalek
dokud je v něm jiskra
vnitřního žáru...
avšak pozastavil jsem se nad myšlenkou
co lepšího si můžu přát
léta běží
a já stále nevím

Odlet

Výšleh neexistence
svítící stopa
a plazící se temnota
to všechno
je bílým práškem

v pozadí lodyhy moudrosti
skřípou šedivostí
ale žádnou šedou buňku
neprobudí k účasti

večeře bude
spolu s červeným mechem
a v srdcích hodin
se pověsí netopýři

Můj prométeismus

Probudil jsem se
rozhrnuji bělost kolem
jsem přikován ke skále
pískovec a nebo spíše beton
na pupku sýkorka
lačná kouska slaniny
a kde jsou ti orli
váhají číhají?
a sýkorka
kroutí hlavičkou a křičí

Pod kůží mýtu

A přesto Sisyfos
si nestěžoval na plochou nohu
ani na astigmatismus
od záblesků slunce

cítil svůj tep
v kameni –
to je jako bys hleděl
do věčnosti

vysát čas
od kapky deště
po kapku

Milénijní apostrofa

Shoď Pane z Vysokosti
na Mars Venuši
nebo jinou planetu
(máš jich plné mlhoviny)
nebo prostě před sebe –
plnou náruč života
Posyp slonečným hnojivem
ať kvete
A tu starou Smrt
tak neunavuj
neustálými výpravami na Zem

Mieczysław Wojtasik se narodil v r. 1941 na Kujavách. Autor osmi sbírek poezie a po jednom aforismů a frašek. Básně publikoval ve více než třiceti almanaších a antologiích, mnohokrát v časopisech a na vlnách Polského Radia. Zabývá se také uváděním tvorby začínajících básníků, literární kritikou a překládá z ukrajinské, ruské a bulharské poezie. Byl členem Skupiny básnického faktu „Parkan“ a několika dalších literárních a kulturních skupin. Předseda Literárního klubu učitelů Pomoří a Kujav v Bydgoszczy, člen Zemské rady pracovních sdružení kulturních tvůrců a poradce Literárního kruhu Pomořského vojenského okruhu. Pracuje jako profesor v Bydgoszczské akademii Kazimíra Velkého. Překlady pocházejí ze sbírky *Między mitem a kowadłem* („Mezi mýtem a kovářinou“, Kraków, Miniatura, 2000).

z polštiny přeložil Libor Martinek

JEN TAK...

Svět se stává stále rychlejším a je pořád obtížnější v letu zachytit alespoň stín názoru, odlesk člověka celého, s jeho přesvědčením a zaujatým postojem. Rozhodli jsme se proto na těchto stránkách zaznamenat právě výsledek zastavení se a zaujetí postoje. Nepůjde vždy o jevy literární, důležité je to, že se jedná o skutečnosti, které jednotlivé redaktory nenechaly v klidu. Začínám já...

Jezdím na hokej na Vsetín sice méně než bych chtěl, ale o to radši. Další z už tak bohaté hromady důvodů lze opsat takto: vsetínští hokejoví fanoušci (přesněji, abych neidealizoval: Alexej jako bubeník určitě) si dokáží dělat prču z rasisticky orientovaných hesel fotbalových fanoušků kohokoliv kromě Slavie. Nedělá se ale tato satira didakticky, pedagogicky je možná celá motivace a provedení pomýlené, ale je to sranda a mě to baví: místo rozplzlého, zažitého, nepokorného a především pitomého „Jude-Slavie, JudeSlavie“ vymyslelo se na Vsetíně „Jugo-Slavie, JugoSlavie“. Že se tím heslem nic neříká? Na nikoho se nepluje? To je fakt a navíc mám za to, že to je dobře. Ale třeba Beránek z toho byl tak v laufu, že střílel i na ležícího protihráče půl minuty po odpískání.

Do Brna jezdím ještě méně než na Vsetín, i když to nenesu tak těžce. Přesto jsem rád, že jsem přijel na Potulného dělníka, festival pořádaný J. E. Fričem (na organizaci se notně podílí také Petr Hruška). Byl jsem tam poprvé a pojeďu zas, protože je dobré (aspoň) jednou za rok nejen chtít věřit, ale doslovně uvěřit ve smysl psaní a čtení poezie. Nejde jen o to, že se v Brně potkávají nejrůznější generace básnické, že tu jsou ke slyšení důležité a krásné texty (vybírám: Jan Balabán, Vít Slíva, I. M. Jirous, J. H. Krchovský, Pavel Kolmačka, M. J. Stöhr a pochopitelně oba organizátoři). To podstatnější se možná děje mimo sama čtení. Jsou to pozoruhodná setkání odlišných a protichůdných mnohdy typů, které se družně a dvorně posílají do řiti, aby se pak (s ještě větší elegancí a ještě něžněji) ujišťovali, že je to dobré stavět svět na nohy. Může to někomu znít jako popis srazu účastníků vylodění v Normandii, ale je to jinak. V Brně šlo o to vědět, že poezie ještě je a chce dále být, tedy i bude.

Chudák Hrabal, kdyby věděl, co se o něm k nedožitému jubileu píše v tiskových zprávách České televize, nejen že by se obracel v hrobě

a hlína by pod tlakem těchto nekoordinovaných výbuchů hněvu bublala, ale asi by i rozrazil vše, co mu stojí v cestě a šel by autorovi naplácat dršku. Skutečnost, že to neudělal, neschválně svědčí o tom, že neexistuje posmrtný život, ale o tom, že ta správa je tak pitomá, že Hrabal **neráčí** vstát a udělat výše popsané, tak aspoň já, byť přes papír. Nebudu se tu zdržovat takovými maličkostmi, jako jsou nadbytečné přívlastky apod. Daleko drastičtější jsou bláboly na konci tiskové zprávy: „Komedie o slepotě, které v běžném životě všichni občas podléháme při setkáních s různými chytráky a podvodníky, patří k dílům Bohumila Hrabala, na která se nezapomíná (Jde o Andělské oči! Pozn. J.Ch.).“

Prózy Bohumila Hrabala se stávaly předlohou pro filmaře zejména díky jeho mistrovskému vypravěčskému talentu, laskavému humoru a dokonalé charakteristice postav.“ Tu (slušně řečeno) nepřesnou interpretaci Andělských očí bych sice nesnesl, ale asi přežil, ale laskavý humor je už moc. Chybí už jenom pan Hrabal a nějaký to moc velký srdíčko. NE, NE, NE a stokrát ne! Hrabal měl svět příliš rád na to, aby jej zaslepoval jakýmsi laskavým humorem. Ten přenechte, pane Krafle, Četnickým humoreskám, do Hrabala jej neimplantuje! Barvotiskovost, která je přirozeným podložím Hrabalovy literatury, je zcela jiného řádu. Nechce laskat, ale vzrušovat, a v tom je kruciální rozdíl.

Ale na závěr radostná zpráva. Vyšlo třetí číslo literární libůstky Odvrácená strana měsíce. To, co jsem chtěl a měl, ale neřekl, o prvních dvou, říkám až teď: je to výsledek radostného setkávání s literaturou, s její tvorbou stejně jako četbou. Už redakční okruh je jakousi ochrannou známkou (Jan Balabán, Pavel a Petr Hruškové a Ivo Kaleta), jenže všichni zmiňovaní mají daleko k tomu, aby vytvářeli tribunu kdovíkoho a kdovíčeho. Jen se rozhodli, že budou předkládat texty, které pokládají za důležité. Nejde o to, je-li autorem Karel Šiktanc, nebo dychtivě zamilovaný školák. Nejde ani o původnost, v závěru bývá záznam pozoruhodných setkání různorodých textů. To vše jako výraz radosti z literatury. A hlavně: celé je to vyvedeno v elegantní výpravě. Jemně zdrsněný, spíš vráskovitý papír odstínu žlutnoucí trávy a poklidné, nijak na sebe neupozorňující typografické provedení jsou k tomu ideálními prostředky. Zdá se, že odvrácená strana měsíce je přesně ta, na které se daří životu. A to je dobře.

Jakub Chrobák

TOMÁŠ T. KŮS

jak usínám

na hrachu
v důvěrně neznámých končinách
a jistěže bez konce
jsem obracen na rožni spánku
tolikrát vějíř pavího ocasu otvírá mou hlavu
za důkaz bytí

jak usínám
s ohromným strachem ale den co den je
kam se vracet
svléci se
před uložením zavřít knihu
knihu odložit
nastřádanými kameny obav
hodit do rodného hnízda
jako píchnutí do mapy
hic sunt leonés

* * *

znovu je noc
hádky utichly

tyto papírové zdi
jejich srůsty ohraničené
v pojem domov
v slovo domov
v žalář domov
hledaje spočinutí podél světél
paměti

vstoupíš a jako výkřik
rozžhne se svíce lebky
která již chrání jen
majestátem zařaté pěsti

to je pak člověk jako pískle

vyjící strach z velké postele
nutkavá představa že kdykoli
vedle mne může ležet
spát nahá dívka
nebo mrtvola

Tomáš T. Kůs (1978) – pracuje jako dramaturg a produkční Kulturní kavárny Jabloň v Plzni. Knižně publikoval: *Teplo zima milovat* (2002), dále v různých sbornících a časopisecky.

NÁVRAT MALÍŘE VLADIMÍRA FUKY PŘES VALAŠSKO

Malíř, knižní grafik a ilustrátor Vladimír Fuka byl městský člověk vzešlý z české krajiny a jejího stesku. Narodil se v roce 1926 v Písku a zemřel v roce 1977 v New Yorku. Na počátku kariéry převažovala krajinomalba, ve figurální tvorbě se pak ohlašoval Dauterive. Něco těžkého spočívá na jeho figurách, jednoduše promalované plochy v pozadí vtahují diváka do obrazu, který zachycuje dějiny, čas v něm běží a úděl člověka není záviděníhodný. 50. léta minulého století přinášejí velké Fukovo téma: Labyrint. Prostupuje jeho dílo malířské i grafické ve fragmentech i v celku. Vtíravě se vrací a drásá. Přes velký úspěch, který Fuka v tehdejší Československu má na poli knižní kultury (ilustroval, vypravil nebo se jinak výtvarně podílel na 252 knihách), ale i výstavnictví (patří k tvůrcům úspěchu čs. pavilonu na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu), emigruje v r. 1967 s manželkou Evou a dcerou Ivankou do Spojených států amerických. Jeho jméno mizí z veřejného života i ze slovníků. O jeho předčasné smrti ve Spojených státech se v Čechách dovídají pouze nejbližší příbuzní a přátelé.

Vladimír Fuka byl městský člověk. Před svou emigrací navštívil Spojené státy dvakrát (1964, 1966). Reklama a její výkřiky, svět informací a jejich přenosu, vizuálně neutřelý a monumentální svět moderní architektury, akustická kulisa všemocného a svádějícího jazzu či noblesa interpretace klasických partitur patřily patrně k tomu, co malíře okouzlo. Byl oddán umění, uchvacován barevností, konstrukcí a kompozicí, průniky skutečností, v nichž lze vytušit vůdčí roli intelektuality. A přece byl tento originální malíř a grafik, svým pojetím malby a přístupem k výtvarným úkolům solitér, inspirován také lyrikou krajiny jeho duši zdánlivě vzdálené, Valašskem.

V době, kdy žil v Československu, navštívil Valašsko několikrát. Poprvé asi tehdy, když se jel představit rodině své budoucí manželky Evy na Soláň. Spisovatelce Marii a malíři Františku Podešvovým, kteří se nad Velkými Karlovicemi usadili se svými dvěma dcerami Evou a Dagmar ke konci třicátých let. Co tady Vladimír Fuka při opakovaných návštěvách od počátku let padesátých viděl a slyšel (lze si to zase jenom domýšlet, ale určitě

z barev převažovala zelená, z akustických podnětů pak vše od ticha po zvuk lidského hlasu, houslí a cimbálu), se příliš nepodobalo jeho vysněnému světu rozvinuté civilizace. Imaginace však pracovala a její výsledky docela korespondovaly s dávnou, ale nikdy neuskutečněnou představou malíře Podešvy o vytvoření obdoby francouzského Barbizonu na Soláni, místě otevřeném umělcům a odkrývajícím na Soláni nekonečné možnosti inspirace symbolizované legendární hospodou na Čartáku či vyhlášenými pohledy ze soláňského hřebene na Javorníky či vzdálené slovenské hory. Existuje o tom důkaz. V roce 1955 Fuka nakreslil a zčásti koloroval obraz, který představuje okolí Podešvovy sroubené chalupy v roce 1999, tedy za necelých padesát let. Fukova vize by dnes určitě silně dráždila ortodoxní ochránce přírody, neboť nad chalupou valašské spisovatelky a valašského malíře přelétá helikoptéra Podešvovy letecké společnosti, přistávací plocha je takřka součástí chalupy, jejíž prodloužená terasa je přírodní restaurací s pohodlným příjezdem pro automobily tunelem až pod chalupu; v nedalekých vitrínách lze spatřit jako muzejní kousky figurínu ve valašském kroji a model typické valašské obytné dřevěnice. Odlehčená a suverénní Fukova kresba plná pozoruhodných a nápaditých detailů má v sobě kus ironie, kus neuskutečněné touhy, kterou autor kresby sdílel se svým starším kolegou. Ukazuje ale také polohy a možnosti Fukova talentu, které byly velkým příslibem pro české výtvarné umění.

O návrat k dílu Vladimíra Fuky a zájem o jeho osobnost se po roce 1989 nejvíce zasloužila jeho žena Eva Fuková (Fuka), dnes světově známá fotografka a organizátorka uměleckého života (v poslední době se podílela mj. na organizaci úspěšného vystoupení českých fotografů na loňské výstavě PARIS FOTO). První Fukovy výstavy se uskutečnily v Praze. V dubnu a květnu t. r. byly ukázky z autorových ilustrací a knižní obálky vystaveny v galerii „V Poschodí“ Knihkupectví Malina ve Vsetíně. Návrat ke knižní ilustraci knih pro dospělé a k opravdu tvůrčímu výtvarnému řešení knižních obálek přirozeně a logicky rozvíjející umělcův celkový výtvarný názor (a prozrazující neobyčejný cit pro slovesný žánr) dnes připomíná kus ztraceného snu.

Dalibor Malina

NOMEN OMEN

Čeští distributoři přeložili název filmu Mela Gibsona jako „Utrpení Krista“ (v originále *The Passion of Christ*), čímž jednoznačně vystihli „smysl“ celého díla. Při hledání onoho „smyslu“ si nejprve vymezíme to, čím *Utrpení Krista* (ač by mělo nebo přinejmenším mohlo být) není.

Film není příběhem Krista, ve smyslu pokusu o inovující pohled na původ a podstatu Kristova mýtu. Gibson přistupuje k tématu se stále stejným, až umíněně konstantním záměrem. V osobním životě je horlivě praktikující katolík a celý jeho film je velmi poznamenán pokorným a invenci nehledajícím přístupem, co se obsahu příběhu týče. Ve filmu nechybí žádný z biblických faktů, žádná z klasických vět. Tato skutečnost by mohla vést k představě, že Gibson natočil další z řady barvotiskových ilustrací *Bible* s edukativním a agitačním záměrem. *Umučení Krista* z této šablony vystupuje (minimálně) ve dvou aspektech: kromě drásavé brutality je to jakási neurčitá esoteričnost celého díla. Film jako by byl natočen pouze pro znalé (tedy křesťanské) diváky. Kdo nezná biblický text, nedokáže identifikovat takřka žádnou z postav, které vstupují do příběhu bez „představení“ a bez jakéhokoliv motivace, kromě té, která nám je známa z biblického textu. Veronika se svou pověstnou rouškou se pro neznalého diváka zplouští do pouhé „ženy s hadrem“, evangelista Jan je jen postavou, která neustále doprovází Pannu Marii. Jistě lze namítnout, že o jména až tak nejde, ale v Gibsonově bytostně realistickém pojetí se tento nedostatek stává důkazem podivné estetické i sémantické rozkolísanosti celého díla. I proto se *Umučení Krista* nedá zařadit do žánru historického filmu, který co nejvěrněji rekonstruuje danou událost. Kromě zmíněné nejasné identifikace postav se ve filmu objevují některé faktické lapy. Za všechny jmenujme „zmatení jazyků“ – všechny postavy (včetně Piláta) mluví aramejsky, což je jistě ozvláštňující, leč jen málo historicky věrné. Latinsky mluví pouze římsští katani, jejich dialogy nejsou přeloženy, čímž se vytváří dojem jejich odlišnosti od Piláta.

Za zdánlivě kompaktně působícím dílem se skrývá rozpačitě působící a v mnoha ohledech paradoxní snímek. Historickou věrohodnost narušuje z jedné strany příliš „zaujatý“ pohled, ze strany druhé zbytečné nedostatky faktického rázu. O režisérské a filmařské invenci pak nemůže být vůbec řeč – Gibson vede svého hrdinu na kříž bez jakéhokoliv náznaku využití možností filmu. Hlavní

příběh je v uzlových bodech střídán retrospektivami zásadních událostí z Kristova života „předtím“. Retrospektivy film nijak neobohacují, jen přidávají další „povinné“ citace z *Bible*. Stejně toporně pracuje Gibson v rovině symbolů – v celém díle jsou použity pouze konvenční, v mnoha předchozích dílech znovu a znovu využívané symboly (letící holubice pro volnost a svobodu, had jako zlo či kontrastní zbarvení bílého plátna krví).

Celé dílo je vedeno svým umanutým tvůrcem k naplnění jediného, dominujícího záměru. Divák v kině vtažený do osidel filmu (a tudíž bez možnosti adekvátně se bránit) je nucen projít s Kristem jeho dokonale odspiritualizovaným, krutě fyzickým martyriem. Míra brutality je v *Umučení Krista* hodna nejen názvu filmu, ale také jeho celosvětového echa – téměř dvě třetiny času příběhu nevidíme tvář ani tělo Kristovo, neboť obé je rozdrásáno do masa a pokryto neproniknutelnou vrstvou zaschlé krve. Dobrou čtvrt hodinu sledujeme monotónní bičování Krista, při kterém jsou mu háčky vytrhávány kousky zad, rukou a jiných částí těla. *Umučení Krista* není film s několika velmi brutálními scénami, nýbrž palčivě dlouhé sadistické mučení diváků. Pokud jste nuceni dlouhé desítky minut sledovat něco takového, nutně se musí objevit a stále znovu se vracet otázka po smyslu a účelu celého díla.

Domnívám se, že Gibson chtěl setřít staletími vrstvený nános Kristova mýtu a ukázat nám živého a skutečného člověka, který byl utýrán živými a skutečnými lidmi. Víno a chléb symbolizují po staletí při Večeři páně Kristovu krev a tělo – Gibson chtěl připomenout, že před křesťanskými dogmaty leží jejich zdroj, před mýtem osud člověka a před institucí církve víra v Boha. V průběhu filmu se jako diváci snad opravdu dokážeme přiblížit ke Kristovi jako člověku, toto přiblížení má ovšem dva naprosto zásadní nedostatky. V první řadě jde znovu o míru a časovou nekonečnost zakoušeného mučení – režisér jím ztratil diváky a získal otroky, jejichž emoce svádí diktát krvavých obrazů do jediného směru, ze kterého není úniku. Vnímání *Umučení Krista* se tak zplošťuje do znechucení či soucitu s týraným tělem, které kvůli naturalismu díla ztrácí (stejně jako naše vnímání) jakýkoliv duchovní rozměr. Z toho vyplývá druhý fatální nedostatek – ve svém celkovém vyznění je film svým způsobem ateistický. Pro boží původ Krista nepřináší film explicitně žádný důkaz (i závěrečné zmrtvýchvstání je podáno velmi chaoticky a nepřesvědčivě), daleko horší je, že dílo neposkytuje ani žádné implicitní významy, které by iniciovaly rozjímání

o Kristovi „uvnitř nás“. Největším nedostatkem Gibsonova filmu není filmařská bezradnost či některé diskutabilní faktické aspekty, ale skutečnost, že zde chybí jakýkoliv duchovní rozměr. Příběh Krista byl příběhem nespravedlivě umučeného člověka, ale teprve až duchovní rozměr (zde je možno zůstat u víry a neobracet se nutně k církvi) vytvořil fenomén na kterém je postavena celá euroamerická civilizace. Ať už věříme nebo nevěříme, že Kristus byl Syn boží a jediný člověk, který dokázal překonat smrt, *Umučení Krista* nám ve vztahu k jeho osudu nic zásadního nepřinese a na nic důležitého neodpoví.

Jan Jílek

POSLEDNÍ DOPIS

Literární dějiny mají své meandry, v jejichž písčínách uvízla díla, která jsou sice v literárních slovnících s jmény svých autorů, ale málokterý čtenář je tam hledá. Zapomenutí může být ještě hlubší, bylo-li mu institucionálně pomoheno cenzurními a likvidačními verdikty, jimiž proslula padesátá léta minulého století. Takto byl v české literatuře takřka zadušen tichý hlas prozaika *Františka Bíbuse* (1903-1966). Ve čtyřicátých letech vydal povídkový cyklus *Vítr a plášť*, román manželské nevěry *Jde za námi věrolomník* a vyznání lásky k matce a rodnému kraji ve vzpomínkách z dětství *Za groš kudla* (a bibliofilsky povídkovou skicu *Inkvizice*). Jeho literární odkaz – včetně nevydané pozůstalosti – připomenul v r.1993 na konferenci v Hradci Králové Pavel Studnička. (Knižně ve sborníku *Hlavní téma: Psychologická próza*; str. 153-157, Gaudeamus 1994.)

V šedesátých letech mi František Křelina půjčil rukopis Bíbusova románu *Slunce svítí na nespravedlivé*. Nebyl vydán dodnes. Měl by co říci k diskusím a zamyšlením o vyrovnání se s minulostí. Zaznamenává totiž jednu neveselou kapitolu z času po skončení druhé světové války: hrdiny a bojovníky, kteří se vynořili až po vítězství a tím horlivěji provádějí národní očistu brutalitou a likvidací účelově posbíraných „zrádců a kolaborantů“.

Rukopis nesledoval konjunkturální cíle a Bíbus si byl vědom, že nemá valnou naději na vydání jeho svědectví, beletrizující zkušenosti autora i jeho bratra kněze, s úžasem pozorujícího své bývalé ministranty a farníky

v úloze samozvaných katů. Bylo to vyprávě-
no podivně zadržlým jazykem, který by se
sám hrozil toho, o čem má vyprávět. – Fran-
tišek Křelina mě vyzval, abych své dojmy
napsal autorovi.

Místo odpovědi mi přišlo oznámení: Fran-
tišek Bíbus, sotva třiašedesátiletý, náhle ze-
mřel.

Za pár týdnů po jeho smrti mi paní Bíbu-
sová poslala odpověď, koncept dopisu, po-
sledního, který zemřelý napsal a už nestačil
přepsat načisto a odeslat. Zveřejňuji-li tento
dojímavý dokument, chci připomenout Bíbu-
sovo nevydané dílo, které dosvědčuje, že čeští
spisovatelé nebyli tak nevšimaví a neteční ke
zlým skutkům svých současníků, jak by se
zdálo podle vydané literární tvorby. A zároveň
nabízím dopis jako nahlédnutí do autorova
vzácně ryzího charakteru; ukázat jeho poko-
ru i sebevědomí, které trvá na svém vztahu
k realitě a životu.

Milý pane Trávníčku,

*nevím, jak bych Vám dost poděkoval za
všecko, co jste pro mé uspokojení udělal jako
dobrovolný čtenář rukopisu. Přičtete si své
zklamání i své potěšení, bylo-li přece jen jaké,
jako svůj podíl na této práci. Nedala se udělat
jinak. A proto jsem nedočkavě vyhlížel Váš
úsrdeční či čtenářský dojem. Od Františka
Křeliny vím, že ve Vás máme mít ztělesněnu
autorskou představu čtenáře, nedivte se pro-
to mé zvědavosti. Nevíte, jak jsem rád, že
jste na stránkách Slunce všude našel to,
o čem jsem si nebyl docela jist, že to čtenář
najde, protože mé umění možná nestačilo
k tomu, aby mu to umožnilo. Je teď s námi
kříž, s autory bez čtenářů. Máme psát, máme
mluvit, k těm, kteří jsou, víme, že jsou, ale
nedostaneme se k nim, leda jednotlivým chod-
níčkem nejsoukromějším, a tak se nedočká-
váme toho, že bychom slovo slyšeli znít. Je
to stav podobný hluchotě, tedy jev patologic-
ký. Trápení je to opravdu. Vy jste se bál „od-
umírání“. Ta i ta větev má v sobě vedle schop-
nosti žít i odumření, ať už časem či sekerou.*

*Uvedl jsem, že jsem Slunce neuměl udě-
lat jinak. Bylo mi při celé práci zřejmé, že se
třeba nikdy nevytiskne. To znamená, že jsem
stál při své povinnosti morální jako jediném
měřítku.*

*Nazval jste Skunce úzkostí o člověka. Ano.
Je to řečeno naprosto přesně. Nedalo by se
to pojmenovat líp. Bolest Boha (odvážné tvr-*

zeni) – to je něco, uvědomuji si to teprve teď, když jste to vyslovil, že takovýto stesk na krev plynoucí marně se v několika obměnách províjí vlastně vším, co jsem dosud psal. Chci Vás přesvědčit o tom, že jste viděl víc než já a zřetelněji; posílám pro Vás scénu a závěr z pohádky *Naše královna chodí bosa jako dík a osobní pozdrav*. Tam je to nejprostším způsobem, co na jiných stránkách v jiných věcech, zjinačené. Nepokouším se Vám víc než podpis napsat rukou tuze málo čitelnou.

„Situace nejdramatičtější, propastné a konfliktní“, píšete, „utkví v mysli nejpevněji možná právě proto, že jsou vyprávěny klidným hlasem, jen rytmem neznatelně zvlněným...“ Mám z těchto Vašich řádek radost: našel jsem čtenáře, na jakého jsem myslil a nosil ho v sobě. Velmi často jsem se o tohle hádal s Václavem Renčem, ovšem rozeným dramatikem. Ani Křelinovi to nebývalo po chuti. Ale čtete Čepa. Nezdá se Vám u něho, že celý lidský život, ať je, jaký je, vidí nakonec jako krystal nebo kámen vybroušený do definitivního tvaru? Říkal jsem tomu, že Čep vidí všechno napřed, jako by se díval od hrobu zpátky ke kolébce, a tvrdíval jsem, že to je křesťanské vidění života, vidění ze *Zjevení a lidské* (tedy generační, nikoli individuální) zkušenosti kontinuální. V tom s ním musíme být zajedno, stejně jako s milým Františkem Lazeckým. Nejsem příliš polemický zastánce své myšlenky, nejsem ani dost výmluvný, jistě jste si všiml i nevalné slovní zásoby, ba stává se mi přecho, že spíš mlčím v okamžicích, v nichž by slova měla nést ještě výš než vysoko či zavést hlouběji, než se stává. Je to ta nejtišší muzika, jakou odborný hudebník či zpěvák vyznačuje dvěma či třemi p, a jsou snad i lidé, že raději mlčí, zbožně, hluboce mlčí, tak to mají v řádu mše, když spěje k Proměnění. (...)

Dopis je psán černou propiskou po obou stranách dvou lístků papíru form. A5, s několika opravami a vpisky. – K textu dopisu doplňuji jen tuto poznámku:

František Křelina napsal doslov k Bíbusově první knížce povídek, básník František Lazecký byl redaktorem časopisu *Řád*, v němž Bíbus své texty publikoval. Václav Renč byl jeho důvěrný přítel. Román *Slunce svítí na nespravedlivé* je uveden verši z Renčovy básně, napsané k životnímu jubileu Bíbusova bratra – kněze.

Mojmír Trávníček

